

149. löggjafarþing 2018–2019. 777. mál, þingsályktunartillaga: Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar, nr. 93/2017, um breytingu á IV. viðauka (Orka) við EES-samninginn (Þriðji orkupakkinn).

Umsögn er varðar Orkumál Íslands: Elías B. Elíasson 1303424269. og Jónas Elíasson, 2605384119

Þriðji orkupakki ESB¹ hefur tvær hliðar, annars vegar tæknilega hlið sem er lítt skiljanleg venjulegu fólki og lesa má nánar um hér² og hins vegar stjórnsýslulega hlið, sem er óskiljanleg öllum nema að afmörkuðum atriðum undanskildum sem varða beinlínis embættisfærslur. Þó er álitíð, að á meðan Ísland er ekki tengt við raforkumarkað ESB hafi innleiðing orkupakkans engin áhrif hér á landi Ekki verður þó betur séð en að umrædd innleiðing muni færa Orkustofnun undan íslensku stjórnvaldi. Þá má búast við erfiðum dómsmálum út af stöðu orkupakkans gagnvart stjórnarskrá og valdsviði embætta, en fræðimenn hafa ekki fengist til að taka öll tvímæli af því hvort öll ákvæði hans standist stjórnarskrána. Engin athugun virðist hafa farið fram á efnahagslegum áhrifum orkupakkans.

Til að sjá um að þessum reglum sé fylgt, t.d. að þeir kaupendur fái orkuna sem bjóða hæst, er komið á eftirlitsstofnun, ACER með takmarkað vald þar sem eftirfylgnin með ákvörðunum hennar er á valdi stjórnar ESB gegnum ESA. Eftirlitsyfirvaldinu er meðal annars ætlað að sjá til þess að kaupendum raforku sé ekki mismunað eða orkan niðurgreidd. Þessi ákvæði orkupakkans taka gildi strax við samþykkt hans.

Með samþykki skylda Íslendingar sjálfa sig til að selja þá orku sem þeir kunna að flytja út í framtíðinn á raforkumarkaði ESB eftir þeim reglum sem ESB setur. Enn fremur taka Íslendingar á sig allan stofnkostnað vegna þessara viðskipta hér á landi og greiða fyrir í hærra orkuverði, þá taka íslendingar á sig alla þá markaðsáhættu sem fylgir slíkum viðskiptum innan væntanlegs lagaramma ESB, en áður hefur hér á landi aðeins verið fjallað um útflutning raforku samkvæmt tvíhliða samningum þar sem hagsmunir Íslands eru tryggðir með ákvæðum samningsins eins án tillits til skuldbindandi ákvæða EES samningsins.

Þeim margvíslegu áhættuþáttum sem fylgja samþykkt þriðja orkupakkans og sumir koma fram hér að ofan hyggst ríkisstjórnin mæta með því að banna að lagður verði sæstrengur nema með sérstöku leyfi Alþingis. Við þetta fyrirkomulag viljum við því gera eftirfarandi þrjár athugasemdir.

1. Ráðstöfunin, að samþykkja ESB reglur fyrir orkumarkað um leið og sérstakt bann er lagt við að tengjast þeim sama markaði kemur að einhverju leyti til móts við ógnir. m.a. við orkuöryggið, en hún er órókrétt sem slík. Ef vilji Íslendinga stendur til að gangast inn á orkumarkað ESB, væri rétt að samþykkja það um leið og sæstrengur er leyfður, en ekki bannaður eins og nú er áætlað. Eina ástæða samþykktarinnar er vera Íslands í EES. Best er, að ESB fallist á frestun orkupakkans uns strengur kemur til skoðunar, en erfitt er að sjá hvernig leggja meggi sæstreng og sjá honum fyrir orku án atbeina Alþingis og annara stjórnvalda hvort eð er.
2. Samþykktin um sæstrenginn bindur ekki hendur Alþingis. Því verður að skoða hvað verður ef sæstrengur er samþykktur í framtíðinni og ESB fer fram á að fá þá markaðsþjónustu sem 3. pakinn gengur út á. Sá Íslenski iðnaður sem ekki getur keppt um orku á ESB verði er í hættu. Viðkvæmastir eru gróðurhúsin, hitaveiturnar, fiskiðnaðurinn og rafbræðsluiðnaðurinn (stóriðjan).
3. Ótakmörkuð sala á hráorku um sæstreng stofnar raforkuöryggi almennings í hættu ef sú sala tæmir miðlunarlónin. Engar núgildandi reglur koma í veg fyrir þetta og það er enginn framleiðandi

¹ <https://www.althingi.is/thingstorf/thingmalalistar-efir-thingum/ferill/?ltg=149&mnr=777>

² http://hhi.hi.is/sites/hhi.hi.is/files/sjz/rafmagn_til_heimila_og_utflutnings_a_markadi.pdf

til þrautavara eins og var fyrir 2003. Landið má ekki verða rafmagnslaust svo setja þarf reglur um þetta, eins og aðra lífsnauðsynlega auðlindastýringu, óháð því hvort hættan á raforkuskorti telst mikil eða lítil við núverandi aðstæður.

Skýringar við 1. grein

Í ESB munu menn fagna því ef Íslendingar samþykkja að vera með í sameiginlegum orkumarkaði Evrópuríkja, að þeirra mati vantar þá ekkert nema sæstreng til að Íslendingar fái markað fyrir orkuauðlindir sínum í ESB. Það bann sem hér er lagt við tengingu sæstrengs er ekki einhlítt. Það má kæra, ef búið er að samþykkja orkupakkann. Afleiðingin verður að strengurinn tefst á meðan málið er til meðferðar og úrskurðar í stofnunum EES og hjá ESB. Ef þeir úrskurðir ganga Íslendingum í óhag, væri tæpast önnur leið til að viðhalda banninu við sæstreng en ganga úr EES.

Varðandi þetta verður að hafa þrennt í huga: Í fyrsta lagi hefur ekki verið skorið úr um það álitaefni hvort ákvæði EES samningsins um frjálst flæði vöru eigi við, en fram hefur komið hjá stjórnvöldum það sjónarmið, að séu skuldbindingar um tengingu við innri markað Evrópu fyrir hendi eftir að þriðji orkupakkinn hafi verið samþykkt, þá hafi þær einnig verið til staðar áður en hann var samþykktur. Þriðji orkupakkinn breyti þar engu um. Í öðru lagi er fjárfestingin sem nefnd hefur verið (um 800 milljarðar) lítil fyrir stóru raforkufyrirtækin í Evrópu. Þau gætu því auðveldlega gert orkusölusamning við íslenskt fyrirtæki og lagt sæstreng án kostnaðar fyrir íslenska aðila. ESB myndi væntanlega styrkja slíka framkvæmd og neitun Alþingis á leyfum til að leggja strenginn og reisa grunnvirki hans yrði án efa talin viðskiptahindrun og þá er slíkt kærúmal komið af stað. Fyrirvarinn um leyfi Alþingis breytir þar engu. Í þriðja lagi er líklegt að mjög verði þrýst á um lagningu sæstrengs vegna skuldbindinga ESB varðandi loftslagsmarkmið Sameinuðu þjóðanna.

Fjórði orkupakkinn og tengingar milli landa eru reyndar sérstaklega sniðin til þess, að auðvelda ESB að standa við umrædd markmið og margt bendir til þess að ESB treysti á að þessar ráðstafanir beri árangur í loftslagsmálum. Ísland deilir þessum skuldbindingum með ESB og þar með er erfitt fyrir Ísland að hindra fyrirætlanir ESB á þessu sviði og gæta um leið hagsmuna sinna til jafns við ESB.

Skýringar við 2. grein

Tilgangurinn með orkupakkanum er jöfnun orkuverðs innan EES/ESB til að jafna samkeppnisstöðu fyrirtækja án tillits til aðstöðumunar vegna fjarlægðar frá mörkuðum og tilheyrandi flutningskostnaðar og hefur ESA úrskurðað í þá veru. Ekki má heldur líta til launa verkafólks. Ekkert tillit skal taka til óhagræðis og kostnaðarauka vegna dreifbýlis, lengri flutningsleiða innanlands fyrir fólk, vöru og rafmagn. Ekki heldur erfiðs veðurfars sem krefst sterkari mannvirkja og meiri orkunotkunar og gerir bæði fólk og atvinnuvegi háðari orku og öruggri orkuafhendingu.

Hækkun raforkuverðs til samræmis við stefnu ESB leiðir því annað hvort til brotthvarfs iðnaðar úr landi eða lakari launakjara hér á landi. Hvað varðar ylrækt og stóriðju er um gríðarlega hagsmuni að ræða. Það er því augljóst, að innleiðing þessarar stefnu krefst ítarlegrar skoðunar á almennri samkeppnistöðu iðnaðar og ekki má taka neina áhættu með að þessar reglur ESB verði innleiddar með úrskurði erlendis frá, samanber skýringu við lið 1.

Skýringar við 3. grein

Tilvist umframorku í orkukerfi Landsvirkjunar veldur því, að fjárfestar verða ófúsir til að byggja svo mikið afl í virkjunum, að það nægi öllum stundum bæði innanlandsmarkaði og sæstreng. Á tímum þegar ekki er nægt orkuframboð á Íslandi, handa heimamarkaði og sæstreng, kemur upp verulega óöryggi á hinum almenna markaði á Íslandi, þar sem íslenskir kaupendur verða að yfirbjóða þá útlendu til að vera tryggir um afhendingu. Sá möguleiki að flytja út orkuna, veldur einnig því, að vatnsorkufyrirtæki munu kappkosta að tæma lón sín að vori í stað þess að sitja uppi með birgðir og missa þær síðan óseldar á yfirfalli á haustin. Ef lón tæmast alveg að vetri, verður afl þeirra stöðva sem liggja neðan þeirra að stórum hluta óvirkt. Ef þessi staða kemur upp meðan stóriðja er enn í landinu samkvæmt núverandi stóriðjusamningum, má mæta neyðarástandi með sama hætti og því yrði mætt í dag, með niðurskurði til stóriðju. Stóriðjufyrirtækjunum er þetta fullkomlega ljóst. Litlu munar fyrir þau að gefa eftir hlut almennings í hugsanlegum orkuskerðingu og myndu þau því gera það vegna samfélagslegrar ábyrgðar og góðvildar í garð íbúa. Sama gildir um neyðarástand vegna náttúruhamfara.

Það er mikið hagsmunamál fyrir vatnsorkuframleiðendur að geta tæmt lón sín sem mest áður en sumarrennsli hefst. Ef strengur slitnar við þær aðstæður getur komið neyðarástand. Sæstrengur mun því valda óöryggi fyrir almenning og sem trygging fyrir almenning gagnvart náttúruvá er hann lítils eða einskis virði í samanburði við þá tryggingu sem tilvist stóriðjunnar veitir. Rafmagn er í verði á pari við olíu í ESB og flutningskostnaður til Íslands bætist þar við. Rafveitur sem lenda í að kaupa rafmagn á verði sambærilegu olíuverði erlendis að viðbættum flutningskostnaði til Íslands yrðu ansi fljótt gjaldþrota. Það yrði ekki síður of dýrt að flytja inn rafmagn gegnum strenginn til að halda stóriðjunni gangandi.